

לבוא לבית דין תמיד, אבל שמענו מהגאון בעל "מנחת יצחק" זצ"ל שלא צריך לקרוא ג"פ ומספיק בפעם אחת כשהנתבע מחלל שבת או פירמא שבודאי לא יבואו, ואולי בכה"ג כשאי אפשר להמתין לבית דין, הרב בעירו שומע ומתיר כבית דין, וכן אפשר כשהוא ודאי לא יבוא לא צריך לכל תביעה ותביעה לבוא ומקבל רשות כה"ג תמיד.

ה. אסור להתלונן ולערער לעירייה בלי הוראת היתר מבית דין, ואף אם נקראים "דתיים" הרי הם יונקים סמכותם ומורים כחוקי העכו"ם, ואם גורם לחבירו נזק הוא מוסר ועונשו חמור מאד.

מקור: (ה) דיני ממונות צריכים לפסוק כדין תורה, ומקרא מלא הוא "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", ומצוי שדין תורה הוא לדון כפי הנהוג באותו מקום אף שאינו לפי השו"ע, אבל צריך להתייעץ ולשאול בית דין, וכשאי אפשר ואין זמן ועלול להפסיד, יבקש ממורה הוראה להורות לו מה לעשות (כדברינו לעיל ס"ק ב'), ואם לדעת הרב, המתלונן צודק ועלול להפסיד אם לא יערער בעירייה, יחתום שאפילו יזכה, מקבל ע"ע אך ורק כפי שיפסקו על פי דין תורה ואז מרשה לו כשיש חשש הפסד אם ימתין, ויתחייב עם שיק שאם יגרום הפסד ייגבו ממנו ואפילו על גרמא.

סימן שסג

בית דין לעבודה ופיצויי פיטורים

הגרע"א בגליון השו"ע (חו"מ סימן ג') מביא את דברי הרש"ך (ח"ב סי' רכ"ט) בענין מחלוקת בין תובע ונתבע, אחד אומר שרוצה להתדיין בדין תורה ואחד אומר שרוצה להתדיין רק ע"פ דיני הסוחרים שכן כך הוא המנהג במקום שנעשה העסק, והעלה שכיון שבמקום שנעשה העסק יש מנהג להתדיין כפי דרך הסוחרים ולא כפי דין תורה, מנהג מבטל הלכה וידונו בפני הסוחרים ע"ש, וכ' מדמה בית דין לעבודה שעיקרו סכסוכים בעניני עבודה למשפט הסוחרים ופוסק שמותר להתדיין שם.

אמנם דבריו אינם נכונים, ובית דין לעבודה לא דמי כלל למשפט הסוחרים, שכן שופטי

לעקל באמצעות בית משפט עד שילך לבית דין, ויקבל בהקדם פסק בית דין אם מגיע עיקול או לא, ואם הלך לערכאות לעיקול לבד שלא כדין אבל רוצה להמשיך בדין תורה, אין היתר לצד השני ללכת לערכאות כיון שהתחיל בעיקול לבד.

מקור: (ב) פשוט שאסור לעקל בבית משפט כשאפשר לעקל בבית דין, ומפורש כן בשו"ת הרמ"ע מפאנו (נ"א) ובמקום פסידא מותר לעקל בינתיים, רק לכתחילה ראוי רק ברשות רב המקום כשאי אפשר בבית דין, והעיקול רק עד שבית דין דנים בדבר ומחליטים אם יש בזה דין עיקול. (וע"ע במש"כ בח"ג סימן ת"מ), ומה שכתבנו שאם עיקל שלא כדין אין היתר לערכאות, עיין שו"ת "אגרות משה" (ח"ב חו"מ י"א).

ג. להיתר לערכאות צריך בית דין קבוע. בית הדין קורין לנתבע ג"פ ומזכירים לו שאם לא יבוא תנתן לתובע רשות, ושומעים דברי התובע, ואם ע"פ דין תורה זוהי תביעה ומגיע לו, מתירין לו בערכאות.

מקור: (ג) המנהג לקרוא ג"פ, וכן נראה מדברי רב שרירא גאון, אבל האמת שמי שקוראים לו לב"ד צריך להופיע בפעם ראשונה ולא לזלזל בקריאת בית דין, רק סירוב והיתר ערכאות נותנים רק בג"פ והתראה (ובעו"ה היום נהגו גם לכתחילה לא להופיע עד פעם ג' כאילו הותרה). ועיין בשו"ת "חתם סופר" (סי' ג' וד') שהבית דין שומעים קודם ופוסקים שע"פ דין תורה אם נכונים דבריו מגיע לו, וחל הפסק כיון שצד השני לא הופיע, ואם כן הערכאות מוציאים לפועל את פסק בית דין ושפיר מותר, ואין בזה האיסור החמור דערכאות, כיון שהם רק מבצעים פסק בית דין. (ותמהני שכמה בתי דינים מתירים ערכאות בלי לשמוע האם מגיע לו על פי טענותיו לפי דין תורה).

ד. כשהנתבע הוא מחלל שבת בפרהסיא שבודאי לא יופיע לדין תורה או כשהנתבעת היא פירמא (חברה) שמתקנותיה לדון בבית משפט דוקא, מ"מ ראוי להודיע לבית דין את תביעתו ויורו לו היתר לאחר הפעם הראשונה ללכת עמו תמיד לערכאות מאחר שאינו שומע דין תורה.

מקור: (ד) על פי מה שביארנו בס"ק ג' בשם ה"חתם סופר" שטעם ההיתר הוא שהערכאות מבצעים פסק בית דין, צריך

בית דין לעבודה מתמנים ע"י ועדה למינוי שופטים הממנה את כל שאר השופטים, והם מבצעים פעולות בית משפט ופסקיהם מבוצעים ע"י הוצאה לפועל ונחשבים כשופטים של השלטון לכל דבר, אבל בית דין של בני אומנות, הם בעצמם ממנים את המוכשרים לכך מבין בני האומנות (ואף שאין להם השכלה משפטית), ואין לבית דין זה צורה או תוקף של בית משפט של השלטון, רק על פי תקנות בני האומנות דנים שם בסכסוכים בין בני האומנות, אבל בית דין לעבודה, הוא ערכאות לכל דבר.

ונראה עוד לומר שאפילו בפיצוי פיטורין שעיקר חיובם אינו מדין תורה אלא מצד מנהג המדינה וקי"ל שכירות פועלים הכל כמנהג המדינה (חו"מ סי' של"א), היינו דוקא מה שכתוב במפורש בחוק כהסדר לפיצויים, והשוכר את הפועל שניהם מקבלים על עצמם את מנהג המדינה ואזלינן בתריה, אבל בבית הדין לעבודה מצוי שהשופט מכריע כפי הסברא שלו ומשפטים כל ידעום, או על פי תקדים במשפט אחר, ובזה אין אנו מקבלים הכרעותיהם, ואנן בדין ואינהו בדידהו, ויכולים הצדדים לטעון שקיבלו על עצמם החוק הנהוג ולא הכרעות בית המשפט.

ולכן נראה שאם הלך לבית דין לעבודה ונקבע סכום לפיצויים, זכות כל צד לערער בבית דין שלנו שאין זה כמנהג המדינה או כחוקי עבודה, רק הוסיף השופט מסברתו ולא חל עלן, והיינו טעמא שאצלם כל שופט קובע ולא רק החוק כפשוטו, ולכן אף אם שופט בבית דין לעבודה חייב סכום פיצויים מסוים, זה אינו תקדים לחייב אצלינו, שכן לדין מקבלים ע"ע רק כפי החוק כפשוטו, ואדעתא דהכי נשכר וכעין הענקה, ואנו אם נוהגין כן מחייבים כפי החוק המקובל ולא כפי שופטיהם שאצלינו שוא ידברו.

ויש לדעת שאם במוסד תורני נהוגים הסדרי פיצויים לעובדים ששונים ממנהג המדינה, ראוי להם מעיקרא כששוכרים עובד לפרש שאצלם קיים הסדר אחר לפיצויים, ואם לא פירשו ראוי להם לשלם כמנהג המדינה, אבל לפעמים ראוי לבית דין להתחשב במצב ולקבוע את הסכום ואימת ישולם, ויש לדעת שחוקיהם לא קובעים לנו בדיני ממונות אלא אם נתקבלו ונהגו כן, אבל אם מזלזלים בעצמם בחוק, נקבע הדין לא לפי חוקותיהם אלא לפי המנהג.

אמרי אמת 1234567

סימן שסד

הלך לערכאות ורוצה עכשיו דין תורה תבעו אותו לערכאות ולא דרש הנתבע שילכו לדין תורה רק הסכים לערכאות, ועכשיו הפסיד וטוען שהפסק אינו כדין תורה ודורש שיתנהגו כדין תורה, נראה שהתובע זכה ואין צריך ללכת לדין תורה, שהנתבע מחל על זכותו לדין תורה כשהלך לערכאות, והדבר מפורש בשו"ת תשב"ץ (ח"ג סימן ס"ח) שמסיים שם וז"ל: "וכל טענות אלו היה מן הדין לקיימם אילו באו מתחילה לדון בדיני ישראל, אבל כיון שהלכו תחלה לדון לפני האומות ובדיני האומות ויצאו חייבין הרי הם כאלו קבלו עליהם לדון באותו דין ומחלו זכותם והרי מה שדנו האומות קיים", ובשו"ת מהרש"ם (ח"א סימן פ"ט) מביא את דברי התשב"ץ וס"ל שכדבריו קיימא לן להלכה.

אמנם כשנדייק בלשונם נראה שמדובר שהלכו לערכאות ונגמר הדין, אבל אף שהלך לערכאות אם לפני שנגמר הדין ולא ידוע האין הדין נוטה, חזר בתשובה ורוצה דיני ישראל בבית דין, שומעין לו וחייבין ללכת לבית דין דוקא (ועיין היטב במש"כ בשו"ת "תשובות והנהגות" ח"ד סימן ש"ד), ובזה תתישב תשובת רמ"א (סי' נ"ב) שאם ישראל דן עם חבירו בדיני עכו"ם אסור